

РОЛЬ МАЛИХ ЖАНРІВ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ У РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО- МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анна Гринів,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

Оксана Сорочинська,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Постановка проблеми. Розвиток мовлення є однією з ключових ліній розвитку дітей молодшого дошкільного віку, адже в цей період відбувається активне формування мовленнєвих навичок, збагачення словникового запасу та становлення комунікативної компетентності. Особливу роль у цьому процесі відіграє усна народна творчість, зокрема її малі жанри – потішки, примовки, загадки, лічилки, колискові пісні, скоромовки та ін.. Саме ці жанри сприяють не лише засвоєнню мовних норм, а й розвитку художньо-мовленнєвої компетентності, яка передбачає виразність мовлення, образність, інтонаційну виразність та комунікативну активність. Вона надає дітям можливість не тільки освоїти мовні одиниці, а й зануритися в культуру рідного народу, розвивати уяву, емоційне сприйняття, креативність і навички спілкування. Однак, незважаючи на її важливість, в умовах сучасної освіти часто ігнорується роль народної творчості і зокрема малих жанрів. На сьогодні не в повній мірі розроблені методичні підходи до використання малих жанрів фольклору у практиці дошкільного виховання, що й зумовлює актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розвитку мовлення дітей дошкільного віку розглядається у працях багатьох науковців, зокрема Н. Гавриш, Л. Венгера, О. Усарової, Л. Сохіна [1]. Учені наголошують на важливості художнього слова у мовленнєвому та емоційно-естетичному розвитку дитини. Роботи Н. Левчик та Т. Піроженко висвітлюють значення народної творчості в мовленнєвій діяльності дітей [2]. О. Сорочинська, Ю. Ліпіліна вивчали особливості формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольової гри.

Значний внесок у вивчення малих жанрів фольклору зробили фольклористи, які акцентують увагу на дидактичному потенціалі загадок, примовок та колискових пісень. Водночас у психолого-педагогічних дослідженнях зазначається, що використання фольклорних жанрів позитивно впливає на когнітивний розвиток та формування мовленнєвої діяльності дітей. Проте наявні дослідження недостатньо розкривають питання інтегрованого підходу до використання малих жанрів усної народної творчості для розвитку художньо-

мовленнєвої компетентності дітей молодшого дошкільного віку. У цьому контексті наше дослідження спрямоване на заповнення цієї наукової прогалини.

Метою статті є визначення ролі малих жанрів усної народної творчості у розвитку художньо-мовленнєвої компетентності дітей молодшого дошкільного віку та обґрунтування методичних підходів до їхнього використання в освітньому процесі ЗДО.

Виклад основного матеріалу. Малі жанри усної народної творчості мають унікальну дидактичну та естетичну цінність. Вони відображають традиції, уявлення, моральні принципи та емоційний досвід народу. Також не лише сприяють засвоєнню рідної мови, а й розвивають у дітей чуття ритму, виразність мовлення, здатність до відтворення та творення власних висловлювань. Найбільш ефективними жанрами в розвитку художньо-мовленнєвої компетентності є [1; 7]: колискові пісні – формують чутливість до мелодики мови, сприяють засвоєнню нових слів, розвивають емоційну сферу; потішки та примовки – збагачують словниковий запас, розвивають інтонаційну виразність; загадки – стимулюють мислення, навчають метафоричності й образності мовлення; скоромовки – розвивають дикцію, координацію мовлення та дихання; лічилки – сприяють засвоєнню логічної послідовності мовлення, ритмічного відчуття; забавлянки та утішки: короткі віршовані твори, що використовуються під час ігор з дітьми для їх розваги та розвитку мовлення; приспівки: короткі пісенні вставки, які виконуються під час роботи або відпочинку.

У науковій статті Л. Кобилецької зазначено, що усна народна творчість містить глибоку мудрість, яка відображена в культурі, побуті, звичаях, традиціях і віруваннях людей, а малі фольклорні жанри окрім розвитку мовлення сприяють розвитку патріотизму, етнокультури, моральності та естетичного виховання. Вона зазначає, що фольклор є своєрідним морально-етичним стимулом, який сприяє розвитку художньо-мовленнєвої компетентності дошкільників, тому, що діти дошкільного віку відчують інтерес і задоволення від участі в сюжетно-рольових іграх за мотивами фольклорних творів, розігруванні веснянок, гаївок, колядок, щедрівок та інших жанрів усної народної творчості. Діти також цікавляться промовлянням текстів мирилок, забавлянок і лічилок [6].

Аналіз науково-методичної літератури дозволив систематизувати методичні аспекти використання малих жанрів у розвитку художньо-мовленнєвої компетентності. Відповідно розвиток художньо-мовленнєвих навичок дошкільників можливий за умови інтегрованого використання малих жанрів фольклору в різних видах діяльності. Зокрема у ході: гри (використання лічилок і примовок у сюжетно-рольових та рухливих іграх допомагає дітям засвоювати мовні конструкції в природному контексті); драматизації (інсценізація народних потішок і загадок сприяє розвитку виразності мовлення, інтонаційного забарвлення); музично-ритмічних вправах (виконання колискових, примовок у поєднанні з музикою формує відчуття ритму, що є важливим для художньо-мовленнєвого розвитку); використанні мнемотехніки (використання візуальних асоціацій (картки, символи) допомагає дітям швидше засвоювати складні мовні

конструкції); виконанні творчих завдань (заохочення дітей до створення власних потішок, загадок стимулює креативне мислення та мовленнєву активність).

Малі жанри фольклору часто використовуються вихователями під час повсякденної роботи з дітьми. У більшості випадків вони вибираються відповідно до тематичного принципу, оскільки це дозволяє дати точну характеристику головним героям і точно передати основну думку твору. Сам фольклорний твір, з іншого боку, не усвідомлюється дітьми як цінний витвір мистецтва, а виконує лише допоміжну функцію. Відповідно, основними методичними аспектами використання малих жанрів усної народної творчості у розвитку художньо-мовленнєвої компетентності дітей молодшого дошкільного віку є реалізація мовленнєвої творчості, коли дітям пропонують придумати власні рими до забавлянок, змінювати окремі слова в примовках або створювати свої загадки. Іншими способами є використання моделювання мовленнєвих ситуацій, коли діти вживають малий фольклор у відповідних життєвих ситуаціях (наприклад, звертаючись до природи через заклички); наслідування та драматизація - вихователь або батьки декламують чи співають малі жанри, а діти повторюють їх за ними; розігрування лялькового театру, де персонажі вимовляють скоромовки або загадки, що підсилює емоційне сприйняття і сприяє розвитку інтонаційної виразності. Також цінним у розвитку художньо-мовленнєвої компетентності дітей молодшого дошкільного віку інтеграція малих жанрів усної народної творчості з іншими видами діяльності, зокрема: образотворча діяльність (діти малюють сюжети загадок, коліскових, примовок); музично-ритмічні заняття (виконують під музику приспівки, ритмічні вправи зі скоромовками); розвиток дрібної моторики (поєднання мовленнєвих вправ із пальчиковими іграми, що позитивно впливає на мовленнєвий центр мозку).

Ефективне впровадження цих жанрів у освітній процес ЗДО передбачає послідовність етапів, що забезпечують глибоке засвоєння та активне використання фольклорних елементів у мовленні дітей [2]. Першим етапом є ознайомлення з фольклорними творами. На цьому етапі діти вперше знайомляться з малими жанрами усної народної творчості. Вихователь декламує або співає ці твори, використовуючи виразну інтонацію та жести для привернення уваги дітей. Важливо створити емоційно позитивну атмосферу, що сприятиме зацікавленості та бажанню дітей слухати та сприймати фольклорні твори. У процесі другого етапу - розучування та повторення - переходять до активного засвоєння почутих творів. Це включає повторення за вихователем, розучування окремих рядків або фраз, а згодом і повних текстів. Використання ігрових методів, таких як рухливі ігри з лічилками або пальчикові ігри з забавлянками, допомагає зробити процес навчання цікавим та захоплюючим. Регулярне повторення сприяє закріпленню матеріалу та розвитку пам'яті дітей. Інсценізація та драматизація – третій етап - діти залучаються до творчої діяльності, пов'язаної з фольклорними творами. Інсценізація забавлянок, розігрування сценок за мотивами примовок або закличок дозволяє дітям глибше зрозуміти зміст творів та розвиває їхню уяву. Використання простих костюмів та реквізиту підсилює інтерес та сприяє емоційному залученню дітей у процес. На

завершальному етапі - творче переосмислення та застосування - діти заохочуються до творчого підходу: складання власних варіантів лічилок, створення нових загадок або змінення відомих скоромовок. Це сприяє розвитку креативного мислення та мовленнєвої активності. Важливо підтримувати ініціативу дітей та надавати їм можливість вільно виражати свої ідеї. Отже, послідовне проходження цих етапів забезпечує ефективне використання малих жанрів усної народної творчості у розвитку мовленнєвих навичок дітей молодшого дошкільного віку. Залучення дітей до фольклорних традицій не лише збагачує їхній словниковий запас, але й формує любов до рідної культури та мови.

Висновки. Малі жанри усної народної творчості є невід'ємною частиною мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Завдяки різноманітним методам та прийомам їх використання можна ефективно формувати художньо-мовленнєву компетентність, збагачувати мовлення, розвивати мовленнєву виразність, інтонаційну гнучкість та комунікативні навички. Практика використання таких методів у ЗДО показує, що діти, які регулярно чують та використовують малі жанри народної творчості, демонструють вищий рівень мовленнєвого розвитку, виразності мовлення та комунікативних навичок. Методичне поєднання цих жанрів з грою, драматизацією, музично-ритмічними вправами та творчими завданнями дозволяє досягти максимального ефекту в мовленнєвому розвитку дошкільників.

Список літератури

1. Бавольська О. Роль малих фольклорних жанрів у вихованні звукової культури мовлення дошкільників. Методика. Досвід. Вересень № 1-2 (62-63) 2013.
2. Біленко Л. Методика ознайомлення дітей із малими фольклорними жанрами. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/metodika-oznajomlenna-ditej-iz-malimi-folklornimi-zanrami-261859.html>
3. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів: монографія / С. А. Васильєва, Н. В. Гавриш, В. В. Рагозіна. за наук. ред. Н.В.Гавриш. Кропивницький : ІМЕКС - ЛТД, 2021 226 с.
4. Гавриш Н. В. Мовлення дитини. // Дошкільне виховання № 3, 2021. С. 3-8.
5. Кобилецька Л. Малі фольклорні жанри як чинник розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Педагогіка. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 50, 2022. С. 311-315.
6. Український дитячий фольклор як засіб мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/ukra-nskiy-dityachiy-folklor-yak-zasib-movlennevogo-rozvitku-ditey-doshkilnogo-viku-401168.html>